

KAJÍCÍ ŽALMY

Pavel Filipi, Kdo slyší můj nářek? Poselství kajících žalmů. Mlýn 1997, 97 stran.

Kniha nemusí být rozměrná, aby byla důležitá. Bídou čtenářů jsou tlusté knihy, které říkají jen málo nebo nic. Proto už staří Řekové měli úsloví: „Velká kniha – velké zlo“ (*mega biblion, mega kakon*). Jistě to neplatí o všech, ale právě proto nevelká, stručná kniha s bohatým obsahem potěší dvojnásob. A takový je i výklad poselství kajících žalmů od známého profesora praktické teologie na Evangelické teologické fakultě UK.

V krátkém dvoustránkovém úvodu vykládá autor, že název ‚kající žalmy‘ přikládala stará církevní tradice sedmi žalmům (6; 32; 38; 51; 102; 130; 143), čteným pravidelně v postní době. Byly proto často překládány a vykládány pro lid. V poreformační době ustoupily jako samostatný soubor do pozadí.

Základem knihy byl cyklus pobožností, které měl autor na fakultě v postě 1987. K výkladu je připojena starší meditace o žalmech z r. 1984, přednesená jako úvod k hudebnímu provedení žalmů souborem *Canticum sacrum*.

Pak následuje vlastní výklad sedmi žalmů. Nejprve je uvedeno znění žalmu v ekumenickém překladu, pak výklad, rozčleněný do několika odstavců s promyšlenými nadpisy a na závěr stručná modlitba. Výklad je velmi hutný, ale zůstává vždy dobře srozumitelný i prostšímu, nicméně pozornému a přemýšlivému čtenáři. Autor ve svých výkladech spojil velmi šťastným, organickým způsobem důkladnou práci na původním hebrejském znění se zájmem pastýřským a osobně útěšným v nejlépeším slova smyslu. Není to laciná útěcha, že

se v našem životě vše snadno a rychle zdaří, ale ‚drahá‘ útěcha, která staví všechny naše bídy a viny, nesnáze a troskotání do osvobozujícího světla Božího slova a proměňující síly Boží blízkosti. Sice střídavě, ale zřetelně se tu ozve i výhled ke Kristově oběti a k moci jeho vítězství. Tak je čtenář ujišťován o vykoupení, aniž se toto vykoupení zakládá na člověku, lidském nitru, lidských pocitech a lidských skutcích. V tom je autor ryze reformační a biblický. Jímavé foukání na dušičku ani oslavování vlastního ‚obrácení‘ tu není, ale o to je jistota našeho vykoupení pevnější, protože je zcela založena na Božím díle a nepodléhá výkyvům lidského nitra. Tak je čtenář v celé knize veden jemnou, leč pevnou rukou do samého jádra žalmistova zápasu.

Co je za touto nevelkou knihou práce, může rozpoznat asi jen odborník – profesionál. Je tu sice stručně, ale velmi názorně vyloženo dvanáct výrazů hebrejských, vesměs ústředního významu pro teologii žalmů, tři řecké a asi deset latinských.

Je zajímavé, koho autor a jak často cituje. Nejčastěji je citován Luther (8x), pak Buber (4x). Dále tu najdeme jména (uvedeno podle pořadí knihy, v závorce stránka): C. Westermann (9), Jiří Strejc (14), B. Duhm (21 a 66), J. Heller (49 a 68), K. Deurloo (62), P. Tillich (66), L. Feuerbach (78), S. Freud (78), J. Calvin (82), F. M. Dostojevský (83). Pro znalce reformátorů není překvapením, že je tu Luther citován nejčastěji. Jeho výklady, ostatně podobně jako výklady

P. Filipiho, spojují zvláštním způsobem teologickou hloubku i živé osobní zaujetí a byly mnohokrát plodnou inspirací pro řadu dalších vykladačů.

Pěkný je i závěr, krátké slovo k žalům obecně, zaujímající čtyři strany. Autor tu vysvětluje, že žalmy jsou nám blížké právě pro svou leckdy drsnou a nepřikrášlenou syrovost. Hlásí se tu k slovu všechny druhy lidské úzkosti a bídy. Ale žalmisté se s tím vším obracejí na Boha a on je s tím vším přijímá. Tak se nárek prosících mění v dík přijatých.

Poslední strany (95–97) zabírá obsah, který velmi šťastně opakuje mezititulky vykladačských odstavců a tak dobře ukazuje, oč ve kterém žalmu jde. Po obsahu najde čtenář ještě seznam knih, dosud vydaných v nakladatelství *Mllyn*. Filipiho žalmy jsou devátou publikací.

Grafická úprava knihy je zdařilá, střídání typů písma výrazně zpřehledňuje text. Řeč je jasná a srozumitelná, neobvyklé výrazy jsou ihned vykládány.

A co kritické připomínky, zeptá se čtenář. Není snadno kritizovat, když potkáte práci, která vám mluví ze srdce. Musím prostě přiznat, že jsem v knize nenašel nic, s čím bych přímo nesouhlasil. Snad jen něco málo bych asi formuloval trochu jinak nebo rozvedl ještě o něco víc. Příklad: Na straně 69 se vykládá Ž 130, 4: „...*tak* (totiž odpuštěním) *vzbuzuješ bázeň*“. Dodal bych: Vladaři starého věku musí vzbuzovat bázeň tresty a hrůzami. Kdyby odpouštěli, vymklo by se jim vše z rukou. Ale Hospodin si může dovolit odpustit, a přece se mu nic z ruky nevymkne, protože nakonec dokáže vše obrátit k dobrému. A to je ovšem něco, tato eschatologická svrchovanost toho, kdo má poslední slovo, co vzbuzuje nesko-

nale větší údiv a bázeň než všechny zá-sahy světa pánů temností věku tohoto dohromady.

Podobné místo je na str. 81, kde se vykládá výraz ‚spravedlnost‘ při rozboru Ž 143, 11. Hebrejščina má dva výrazy: *cedek*, označující strukturu a princip; byl původně jménem kenaanského bůžka, podobného řecké Díké. Druhý výraz, hebrejsky *cedáká*, označuje akci či čin, kterým Bůh obnovuje porušený řád, zasahuje do dění a tvoří či znovutvoří spravedlnost. Odtud je opravdu už jen malý krůček k novozákonnímu pavlovskému ‚ospravedlnění‘, řecky *dikaíosyné*.

Třetí místo je na straně 58. Jde o výklad závěru Ž 102. Autor tu říká: „Zlom, k němuž je modlitba orientována, nemusí být totožný, a v našem případě ani nemůže být totožný, s proměnou modlitebníkova vnějšího osobního údělu. U žalmu 6 nebo 38 jsme se ani náznakem nedověděli, že by se nemocný žalmista ze své nemoci uzdravil, nýbrž že ‚Hospodin slyšel‘, že odpověděl, že reagoval. V našem žalmu je to ostatně to první, oč žalmista prosí: *Nakloň ke mně ucho, odpověz mi* (v. 3). V celém žalmu není ani náznak toho, že by se zastavilo žalmistovo spění ke smrti. Ani to nepředpokládáme. Člověk je smrtelník – v tomto bodě je celá Bible kromobyčejně jasná a střízlivá. Člověk je smrtelník – bez výjimky. Modlitba žalmistova přesto nevyzněla do prázdna, byla vyslyšena v tom a tím, že se mu vrátil (či byl zachován) výhled k slavnému Božímu dokonání. Osobní příběh končí. Ale Boží sláva, sláva toho, který svého Syna vzkřísil z mrtvých, se rozlije nad celým stvořením. V této naději můžeme odvážně žít i blahoslaveně umírat.“

Tolik autor. Zvolil jsem záměrně delší citát, aby jeho zkrácením nedošlo ke zkreslení. Ze starozákonního hlediska je tu vše naprosto v pořádku. Ve Starém zákoně se opravdu eschatologická naděje týká především celku Izraele a Hospodinova vítězství nad všemi mocnostmi, které se vzpírají jeho vládě.

I v Novém zákoně byla křesťanská naděje často nemístně individualizována, ba privatizována, až se skoro zdálo, že Bůh usíje každému jeho malé soukromé nebe přesně na míru. Potud Pavlu Filipimu rozumím. A přece se mi zdá, že to, co se tu říká, je trochu málo. Člověk je jistě smrtelný bez výjimky a všechna naše naděje proti smrti spočívá cele v Bohu. V nás samých není nic samočinně nesmrtelného. Ale větu „osobní příběh končí“ je možno pochopit různým způsobem. Náš osobní a lidský příběh jistě. Ale míní se tím, že Nový zákon nemá naději pro jednotlivce, nýbrž jen pro „odindividualizované“ nové stvoření? Mám za to, že

když se Bůh v Kristu stal člověkem – jednotlivcem, znamená to velikou nadějí právě i pro jednotlivce. Můj osobní příběh končí a přece nekončí, protože pokračuje – samozřejmě z milosti – jako příběh Kristův. To je pavlovské ‚být v Kristu‘. – Nebo to myslí autor knihy jinak a chce zůstat jen u obecnějšího: „To, co nám Bůh připravil, je jistě dobré. Víc nechťjme vědět.“ Jistě, i u takového pojetí je možno se zastavit a zůstat. Nicméně se mi zdá, že zde je nejcitlivější otevřená otázka celé knihy. Možná by stálo za to, kdyby autor, který má tyto otázky jistě promyšleny, někdy vyložil svůj pohled ve zvláštním článku, třeba i s odvoláním na podnět, obsažený v této recenzi. Nejde jen o mudrování o otázkách, které beztak ze samé podstaty věci daleko přesahují všechny naše představy (*totaliter aliter!*), byť sebepečlivěji odvozované z biblických (pozor!) obrazů. Jde především o hledisko pastýřské: Abychom se měli nač těšit i v poslední vteřině našeho života.

Jan Heller

PROTESTANTISMUS NA CESTĚ MEZI KATOLICTVÍM A ILUZÍ

Kasper Walter, Dogma pod Božím slovem; vydal Vyšehrad, Praha 1996, 2. vydání, 126 stran.

Když v roce 1971 vyšla uvedená kniha v češtině poprvé, měla zahájit výběrovou řadu z děl tehdejších špičkových světových teologů. Politická situace sedmdesátých let byla však k české teologii macešská, takže zamýšlená snaha zůstala jen u jedné vlaštovky. Za čtvrt století se nicméně objevuje opět a ohlašuje jaro. Je jím teple vstřícná, střízlivě jasná a květnatě přesahující odpověď po vzniku, definici, službě a funkci dogma-

tu ve vztahu k Písmu, evangeliu, tradici a liturgickému projevu církve od přesvědčivě kompetentního a ekumenicky nepředpojatého německého katolického systematika. Ač svou odpovědí míří do řad vlastních, mnohému se tu přiučí i nekatolík.

I. Evangelium versus dogma? Z počátku se dozvídáme traumatizující, leč (snad právě proto) pravdivé zjištění: Dogma je tíhou na dialogu mezi konfe-